

S8E2. Ibn Battuta: Den islamiske Marco Polo

Ahlam: Ibn Battuta ankommer til Mekka. Han står foran Kabaen og bliver overvældet af alle de messende lyde. Mennesker, alle i de samme hvide pilgrimsklæder, fra alle mulige hjørner af verdenen. Afrikanere, asiater, arabere. Mennesker han ikke havde set før. Denne smeltedigel fascinerer ham, og han bliver nysgerrig efter mere. Han får lyst og inspiration til at udforske mere af denne verden.

(Musik)

Bjørn: Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig, og vi er nu godt i gang med den ottende sæson: "De oversete". Om netop "overset" passer på dagens hovedperson, Ibn Battuta, er jeg faktisk i tvivl om. For i Nordafrika er han, Ibn Battuta, fortsat en kendt opdagelsesrejsende. Men i Danmark er der formentlig kun få, der kender hans mageløse historie. Hans rejse starter i år 1325 med, at han sætter sig op på ryggen af et æsel for at drage på Hajj, på pilgrimsrejse, til Mekka. Men hvad han ikke ved er, at han kommer til at gennemrejse hele den islamiske verden fra Nordafrika over Kaukasus og Centralasien hele vejen til Kina. Og der kommer til at gå næsten 25 år, før han genser sin fødeby. Og så velkommen til dig, Ahlam Chemlali.

Ahlam: Tak.

Bjørn: Du er p.t. i gang med en ph.d. fra DIIS, hvor du forsker i migration og grænser og blandt andet undersøger ruter og migrationsbevægelser, hvordan og hvorfor de opstår, særligt i Nordafrika. Du har mere end ti år i felten som menneskerettighedsarbejder og forsker, så du har rejst og arbejdet i krigs- og konfliktområder. Og så har du også rejst i nogle af de samme områder, som Ibn Battuta gjorde i sin tid, blandt andet gennem Sahara og Centralasien. Ikke på kamelryg, har du understreget, men på motorcykel.

Ahlam: Ja.

Bjørn: Og så har du ligesom dagens hovedperson marokkanske rødder. Og så er du desuden medlem af De Kvindelige Eventyrernes Klub. Og så var det vist sådan, at du som barn fik læst nogle helt særlige eventyrhistorier højt. Fortæl om det.

Ahlam: Ja, det rigtigt. Som barn læste min far fortællinger op af Ibn Battutas rejser. Og det var jo fortællinger om disse ukendte og kendte lande og folk og skikke og meget mere. Og dyr: Disse her kæmpestore elefanter, som folk red på. Det var simpelthen noget, som jeg tror allerede som lille virkelig inspirerede mig, og jeg tror kimen blev lagt fra en meget tidlig alder til et liv, som har været drevet meget af nysgerrighed og lysten til at komme ud og rejse og se mere.

Bjørn: Og jeg er så glad for, at du er med i dag, for nu er du jo hverken historiker eller en eller anden, der har speciale i Ibn Battuta. Jeg ved faktisk ikke, om der er nogen i Danmark, der har det. Men du ved formentlig mere end de fleste, så jeg er bare glad for, at du er med. Og så dykker vi ned i nogle af disse utrolige historier. Og så har vi aftalt, at det ikke bliver sådan en faktuel gennemgang, fordi det er 25 års rejser, men det bliver vigtige nedslag, utrolige oplevelser og smukke møder. Hvem var han, Ibn Battuta?

Ahlam: Ibn Battuta er født de 1304 i Tanger, Marokko. Og han kommer egentlig fra en ret velhavende og veluddannet familie, som alle var islamisk-juridiske lærde. Og det var egentlig også det, han blev trænet og uddannet til at skulle være. Og så stammede de også fra Amazigh - altså denne berber-stamme i Marokko. Og han voksede op i Tanger, som på dette tidspunkt var blevet centrum for handel og søfart og forbandt både Europa og Afrika og Østen. Så denne, tænker jeg i hvert fald, kosmopolitiske atmosfære, som han levede og voksede op i, har jo også på eller anden måde formet ham som ung mand til at ville ud i verden.

Bjørn: Man kan næsten se, at han som helt ung dreng sidder dér på havnekajen i Tanger og tænker "Hvad er det for nogle folk, der rejser?"

Ahlam: Ja, og skibe, der kommer med silke og perler fra Østen og så videre. Og derfor er det måske heller ikke så mærkeligt, at han allerede som 21-årig beslutter, at han vil afsted alene på pilgrimsrejse til Mekka.

Bjørn: Så rejser han afsted. Jeg skriver "på ryggen af et æsel". Jeg ved ikke, om det nu var sådan, det egentlig var. Ved han, hvad han skal? Han skal på Hajj.

Ahlam: Altså, hans mål er Hajj, og det er jo egentlig også det, han siger til sine venner og familie. Og han siger "Vi ses om to år." Det er sådan nogenlunde det, som han regner med, det vil tage. For det er jo, som sagt, enten på æsel- eller kamelryg. Men, som vi nu ved, var det ikke to år, men snarere 25 år senere, at han kom tilbage.

Bjørn: Hvad sker der det første stykke tid? Jeg synes, jeg har læst et sted, at han faktisk ret hurtigt bliver gift undervejs på rejsen.

Ahlam: Ja, og det sker faktisk ret mange gange senere også.

Bjørn: Okay! Ja, hvorfor ikke?

Ahlam: Der er rimelig mange af disse forskellige kilder, der peger på, at Ibn Battuta blev gift op mod ti gange og også skilt og havde børn forskellige steder i de lande, han rejste igennem. Men særligt dér i Nordafrika rejser han. Han starter selvfølgelig i Marokko, og så krydser han ind til Algeriet og Tunesien. Tunis var også denne store udskibningshavn for mange af de produkter, der kom syd fra i Afrika, hvor man havde guld og elfenben og slaver, og også for de nordafrikanske produkter med olivenolie og uld og læder. Og derfra tager han til Tripoli, Libyen, hvor han så desværre bliver overfaldet af nogle banditter. Jeg tror, at dette var første gang, han ligesom også oplevede faren ved at rejse. Så han beslutter sig, efter denne oplevelse, for at tilslutte sig nogen større karavaner - også for beskyttelse. Men faktisk gennem alle de lande, han rejser, beslutter han sig også for at læse og studere. Han indskriver sig på nogle universiteter og opsøger nogle lærde, så han ligesom også får lagt nogle ting ind på sit CV hele tiden undervejs. Hvilket også senere hen skal vise sig at have været en fordel.

Bjørn: Så dette overfald, han er udsat for, er det den primære årsag til, at han faktisk senere kommer til at rejse i karavaner for at få beskyttelse og formentlig også masser af hjælp? Havde han regnet med, at han faktisk skulle rejse alene?

Ahlam: Jamen, det var nemlig intentionen til at starte med. Han ville afsted alene og fortæller også, at der er noget fantastisk ved at være i en ørken helt alene. Kun med sandet og stjernerne. Men oplevelsen rystede ham i virkeligheden. Han opholdt sig også lidt længere tid i Libyen end normalt for ligesom at finde den rigtige karavane at kunne tilslutte sig. Så jeg tror, den oplevelse satte sig i ham, fordi det måske også var den

første, og førte til, at han ligesom skulle være sammen med flere. Og det var i virkeligheden også noget af det, som blev kendetegnende for ham: At hans tilslutning blev større og større, jo senere hen han kom i sin rejse.

Bjørn: Ahlam, hvad er kilderne? Der er ikke fyldt med bøger, men der ligger en meget smuk bog foran os: "The tales of Ibn Battuta".

Ahlam: Der er jo mange kilder, men den mest betydningsfulde, som er tilknyttet Ibn Battuta, er den, der hedder "Rihla", som han i virkeligheden blev bedt om at skrive.

Bjørn: Som betyder "Rejsen"?

Ahlam: Ja, på arabisk kan den oversættes til "Rejsen", men har i virkeligheden på engelsk en meget anden titel, som hedder "A Gift to Those Who Contemplate the Wonders of Cities and the Marvels of Travelling." Men kort: Rihla eller Rejsen, som i virkeligheden også er denne tusindsiders rejseskildring fra Ibn Battuta. Og det er selvfølgelig efter, at han kom hjem fra sin lange rejse.

Bjørn: Og som er en bog, han ikke skriver. Men jeg tror, vi vender tilbage til det.

Ahlam: Ja, lad os gøre det.

Bjørn: Hvad sker der efter Tripoli? Han er jo stadigvæk på vej mod Mekka.

Ahlam: Han er på vej mod Mekka, og han krydser ind til Egypten, som også skal vise sig at være et sted, han vender tilbage til. Og han bliver også dybt betaget og fascineret af Alexandria, som han kalder "Byernes By". Og så også af pyramiderne, selvfølgelig. Og derfra krydser han videre ind og har ligesom Mekka som målet.

Bjørn: Han rejser ikke gennem Nilen, synes jeg at have læst, som ellers var det, folk gjorde i sin tid. Ved vi, hvorfor han ikke vil sejle?

Ahlam: Senere finder man i hvert fald ud af, at han helst vil undgå det. Han bliver hurtigt søsyg, og han oplever også senere skibsforslis og også overfald af sørøvere. Det har han selvfølgelig ikke gjort på dette tidspunkt, men det kan være, at han allerede har en

fornemmelse af, at det ikke er noget, han har lyst til. Og så har han også det med, at han helst ikke vil rejse den samme vej to gange. Så, selvom han er i det samme land, prøver han også at finde forskellige ruter i landet, hvis han nu genbesøger det. Men han foretrækker helt klart landerejserne.

Bjørn: Det er ret fint, dette lille mantra, han har for sig selv, om at han aldrig vil rejse ad den samme vej. "Gad vide, hvor han har det fra?" sidder jeg bare og tænker. Det er meget fint. Han har noget med drømme. Jeg har læst, at han på vej mod Mekka bor hos en lærd mand, hvor han har en drøm om, at han skal rejse ud på en stor fugl og faktisk også rejse længere ud i verden end bare Mekka. Ved vi noget om disse drømme, som han faktisk har undervejs?

Ahlam: Det siges også, at han netop har en eller anden form for - ikke drømmetydning, men - nogle drømme, som han også agerer efter. Han går ind og udforsker disse drømme og prøver at forstå dem. Og det står også i nogle forskellige kilder, at det fylder meget i hans måde at forstå sin tilværelse på.

Bjørn: Ja, og måske er det det, der faktisk gør, at han også bliver ret åben overfor den ukendte verden senere hen, tænker jeg.

Ahlam: Ja, lige præcis.

Bjørn: På vej til Mekka kommer han igennem Syrien og besøger Aleppo. Han finder en karavane, tror jeg, i Syrien og kommer til Mekka. Og så ser han jo, som du så fint beskrev i indledningen, mødet med en utrolig verden i Mekka. Hvad sker der?

(Musik)

Ahlam: Jamen, han møder jo verden der, fordi Mekka jo er centrum og den helligste moské og samlingspunkt for muslimer fra hele verden. Og på dette tidspunkt ser man også islam være spredt ud til Asien og til mange andre steder end bare lige Nordafrika, som han jo var vant til. Så han blev jo ligesom lige pludselig konfronteret med en hel masse andre mennesker og kulturer, som alle har det til fælles, at de er muslimer. Og det bliver han jo utroligt inspireret af. Og han går rundt om Kabaen, som er dette ritual, sammen med afrikanere og med asiater og allesammen i de samme klæder. Og så hø-

rer han også dér, faktisk, at der er en sultan i Indien, som leder efter nogle dommere og nogle juridiske lærde. Og allerede dér begynder han at tænke "Måske er det dette, jeg skal. Måske skal jeg ud at udforske verden."

Bjørn: Og hvad er Indien på dette tidspunkt? Er det islamisk?

Ahlam: Jamen, det er sådan et kæmpe mogul på dette tidspunkt, hvor du både har hinduer, men også islam. Og på dette tidspunkt er der en sultan, Ibn Tughluq, som jeg tror, vi skal tale lidt mere om, som er muslim, men også lidt excentrisk.

Bjørn: Ham vi tilbage til, håber jeg. Men det, der jo er interessant, er, at islam er blevet stort og bredt. Og det bliver jo hans fordel, fordi han faktisk, ligegyldig hvor han rejser på denne lange rejse, kan rejse fra det ene islamiske styre til det næste. Men han rejser faktisk den modsatte vej til at starte med. Selvom han får ideen om ikke at vende hjem og vil han rejse ud for at møde Ibn Tughluq i Indien. Men han rejser, så vidt jeg husker, mod Tyrkiet?

Ahlam: Ja, efter han forlader Mekka, slutter han sig til en persisk karavane. Han tænker jo i virkeligheden til at starte med, at det er for kedeligt at tage den direkte vej til Indien. Det er sådan, jeg læser Ibn Battuta. Han vil jo gerne se så meget som muligt, inden han når frem. I Irak med denne persiske karavane møder han også for første gang sufi-muslimere, som jo er en helt anden type muslimer, end hvad han er vant til, og hvad han har været opdraget til i Marokko og har studeret. Det er denne meget mere teologiske og tænkende islam, funderet i jura. Hvorimod sufismen er denne spirituelle og mystiske gren af islam, hvor du har dans, og hvor du har trance, musik og poesi, som er det, der ligesom får dig ophøjet og tættere på Gud. Det er jo fuldstændig mindblowing for Ibn Battuta at opleve. Altså: "Hvad sker der her?" Og det viser sig også, at han bliver så fascineret, at han tilbringer længere tid, end hvad intentionen var her i Bagdad. Og så ender han også med at tage videre til Anatolien for at besøge Rumi Mevlana, den kendte sufi-poet, som ligger begravet i Konya, for ligesom at undersøge dette nærmere, som ligesom er en ny verden, der åbner sig op for ham.

Bjørn: Fortæl om Rumi.

Ahlam: Jamen, Rumi Mevlana er jo den største sufi-poet og sufi-mystiker, eller den vi kender mest her i vores del af verden. Han var i virkelig født i Afghanistan, men måtte flygte igennem Persien og til sidst til Tyrkiet i dag, som hed Anatolien dengang. Og han har så skrevet en hel masse digte og poesi, som i virkeligheden føder hele denne nye fortolkning af islam, som han jo interessant nok ikke kalder ny. Han siger, at det jo er den, der altid har været der. Men den står i kontrast til de dele af islam, man så i andre dele af den arabiske og muslimske verden, som var mere konservative eller mere teologisk-filosofiske. Så var denne den mere åndelige og mere spirituel.

Bjørn: Og hans tekster og også fortolkninger gennem musikken er jo stadigvæk enormt populære i Iran.

Ahlam: Ja og i hele verden. De fleste kender jo eller har hørt Rumi-digte eller Rumi-poesi. Og det er også det, som Ibn Battuta føler, at han på en eller anden måde bliver draget af og vil opsøge endnu mere. Og han ender jo også med at få sufi-lærde forskellige steder, hvor han rejser hen.

(Musik)

Bjørn: Ved vi, hvad der sker i Tyrkiet? Han rejser til Tyrkiet og op til Anatolien og skal besøge Rumis grav. Kommer han til det?

Ahlam: Han kommer til at besøge det og ender faktisk med at forelske sig i Anatolien og skriver også i sin rejseskildring, Rihla, at det er det mest gæstfrie folk, han nogensinde har mødt. Så det var en stor oplevelse for ham at være dér. Men han ender med at selvfølgelig tage videre igen.

Bjørn: Så det var en god omvej.

Speaker3: En god omvej, ja.

Bjørn: Og jeg tror, han kommer igennem Anatolien, og så kommer han til dagens sydlige Rusland til Volga-floden. Han forsøger vist også at krydse Kaukasus. Jeg kan ikke helt huske præcis, hvad der sker der, men han siger i hvert fald, at det er noget af det koldeste, han nogensinde har mødt. Og der er nogle beretninger om, at han har is

hængende i skægget osv. Han kommer hen over de centralasiatiske stepper, Hindu Kush, De høje bjerge, Afghanistan. Altså, det er jo mageløst spændende steder. Og for en ung nordafrikansk mand er det også langt væk.

Ahlam: Det er langt væk, ja.

Bjørn: Og så kommer han ned mod Indien og denne Mohammad Ibn Tughluq, som har et noget specielt... Jeg vil ikke kalde det kælenavn.

Ahlam: Nej. Han blev jo også kaldt "The Mad Sultan".

Bjørn: Ved vi hvorfor?

Ahlam: Kilderne fortæller i hvert fald, at han var ret ekstrem, magtliderlig og en meget uforudsigelig mand. Han var kendt for, for eksempel, at træne sine elefanter til at henrette. Man havde simpelthen krigselefanter, og man kastede for eksempel forbrydere, kriminelle eller bare folk, han var uenig med, ned til dem, så de ligesom kunne støde dem med deres stødtænder. Så han var en ret ekstrem leder. Og der var også utroligt meget modstand mod ham i Indien på dette tidspunkt. Der var omkring 15 af disse oprør under hans magtperiode. Men alligevel, på en eller anden mærkelig måde, så bliver Ibn Battuta og Ibn Tughluq venner.

Bjørn: Hvordan? Ved vi noget om, hvordan det sker?

Ahlam: De rygter, som Ibn Battuta ligesom havde hørt og disse historier fra Mekka om, at der var denne sultan, som søgte udenlandsk arbejdskraft, i virkeligheden, passede jo. Og det var jo netop på grund af disse konflikter, som Ibn Tughluq havde i Indien. Han stolede faktisk ikke på de lokale, og der var så meget oprør og modstand imod ham, så han ville gerne have folk udefra til at støtte ham. Og derfor så han jo Ibn Battuta som en redning udefra, der kunne komme og bakke ham op. Og han blev hans qadi, som er en slags juridisk, islamisk dommer. Og det var på trods af, at Ibn Battuta også var sådan lidt "Jamen, jeg forstår jo slet ikke persisk, og hvordan skal dette fungere?" Men han fik også nogle assistenter, der ligesom kunne oversætte fra arabisk til persisk.

Bjørn: Snakkede de persisk på det tidspunkt?

Ahlam: Persisk, ja.

Bjørn: Nå, okay.

Ahlam: Det var i virkeligheden sådan, at den relation startede. Og til at starte med levede Ibn Battuta også helt luksuriøst i sultan-paladset. Men efterhånden kunne Ibn Battuta også se, at der også var noget om snakken med dette "The Mad Sultan". For han var blevet venner med en sufi-lærd derfra, som ikke var helt tilfreds med, hvordan Ibn Tughluq regerede. Og det blev så et problem, og denne her sufi-lærd blev henrettet. Først tortureret og så henrettet. Og det var selvfølgelig chokerende for Ibn Battuta, som blev kastet i husarrest.

Bjørn: Af sultanen?

Ahlam: Ja. Og han sad i virkeligheden der og ventede på også at blive henrettet. Og han sidder dér og ved ikke, hvad der skal ske, og begynder at læse og recitere Koranen og bede om tilgivelse. Og så en uge senere bliver han hevet ud af denne husarrest og bedt om at forlade sultanens palads. Og det ser Ibn Battuta som en slags 'second chance' og en åbenbaring. Så han efterlader al sin rigdom og sin titel og al materiel ejendom, han har, og går fuld askese. Han bosætter sig i en grotte og bor dér og mediterer i fem måneder.

Bjørn: Hold da op! Tusind spørgsmål dukker jo op. Jeg ved godt, at kilderne også er langt væk, men ved vi, hvorfor han ikke bliver slået ihjel, og hvorfor han får denne 'second chance'?

Ahlam: Det ved jeg faktisk ikke. Og det er heller ikke noget, som står tydeligt i kilderne. Men det er i følge Ibn Battuta selv en guddommelig indgriben, der ligesom går ind og redder hans liv. Og som tak for det, så vælger han netop at gå ind i denne ultimative askese og hengivenhed til Gud.

Bjørn: Og er det noget, som Gud har befalet ham eller noget, han selv tager som valg? Det ved vi måske ikke. Men han fralægger sig i hvert fald alle disse privilegier og al den luksus, han havde haft.

Ahlam: Ja.

Bjørn: Men hvad laver han? Så sidder han fem måneder i en grotte eller en hule?

Ahlam: Ja, og det er jo også supermærkeligt, når man tænker på, hvor han har været tidligere. Men det, jeg også selv forestiller mig, er at han, mens han har boet der, er blevet introduceret til disse hinduer og yogier og asketer, som levede på denne måde. Jeg tror, at han blev inspireret af det og tænkte, at dette var den mest ekstreme måde, han ligesom kunne hengive sig til Gud på.

Bjørn: Superspændende at han er muslim og så alligevel er så åben over for andre religiøse tilgange.

Ahlam: Ja eller overbevisninger. Og det er i virkeligheden også meget kendetegnende ved Ibn Battuta, at han netop startede et sted, men hele tiden også udvidede sin horisont, som jo også i virkeligheden er en pointe, han kommer hjem med til sidst: At det at rejse og opleve kan være med til ligesom at udvide din egen horisont og være mere tolerant og åben over for fremmede og fremmede kulturer.

Bjørn: Han bliver syv år i Indien.

Ahlam: 7 år i Indien, ja. Han var omkring fem måneder i denne grotte og levede dette asketiske liv og beslutter sig spå for, at han bliver nødt til at komme væk fra Indien. Han kan simpelthen ikke leve sådan længere. Og der har sultanen allerede fået nogle andre ideer til, hvad Ibn Battuta kan gøre for ham. Han beslutter sig for at udnævne Ibn Battuta til at blive ambassadør i Kina.

Bjørn: Okay. Ja, selvfølgelig.

Ahlam: Ibn Tughluq har ligesom set Østen og Kina som det nye imperie. Der ville han gerne få noget indflydelse, så han tænker, at Ibn Battuta er den perfekte mand at sende derud. Og Ibn Battuta ser en mulighed: "Okay, her kan jeg faktisk komme væk, og jeg kan få noget eventyr ud af det."

Bjørn: Men - undskyld ordvalget - han er jo for vild, Ibn Battuta. Gad vide, hvad han har kunnet, siden han på denne måde har kunnet overbevise The Mad Sultan om at give ham en ny chance og udnævne ham som ambassadør i Kina. Gad vide, hvad han har kunnet?

Ahlam: Det er ret vildt at tænke over. Også på hvor mange gange han også undervejs ligesom undviger døden og alt dette. Hvilket også, tror jeg, bevidner, at han har været meget intelligent og ligesom har kunnet navigere.

Bjørn: Og så havner han i nogle problemer og kommer ud af dem. Nu nævnte du også det med kvinderne. Jeg ved godt, at der formentlig ikke står så meget om det i bogen, som bliver skrevet mange år senere. Men han bliver gift så mange gange, får børn og stikker afsted. Hvad tænker du, at det siger, dette med at han kommer i problemer og redder sig ud af dem?

Ahlam: Jamen, det er ret interessant. Dette med kvinderne er lidt den store hemmelighed om Ibn Battuta, for han var også glad for kvinder, selvom han var denne religiøse mand. Og han beskrev også smukke ting i forhold til noget feminint. Så han syntes, at kvinder var smukke og fantastiske. Og han giftede sig også mange gange, som dengang også var i forhold til handel og kontrakter. Så for eksempel i bytte for andre ting eller for sikkerhed. Så mange gang var det jo ikke kun, som vi kender i dag, kærlighed og alle disse ting, men nogle gange måske også overlevelse. Der er også nogle beretninger om, at Ibn Battuta får en sultans eller en kejsers datter foræret. Og hvad skal han så med det? Så kan han jo ikke sige nej, for det er jo også denne gæstfrihed, som kejseren eller sultanen viser. Så på den måde har det jo også været sådan nogle situationer. Og så har han jo været - på det tidspunkt måske - en gentleman og sagt "Okay, vi bliver gift. Men vi bliver skilt, inden jeg skal afsted, fordi der er ingen grund til, at du bliver gift med mig. Jeg skal ikke være her særligt længe."

Bjørn: Så han har virkelig formået at navigere i det at være rejsende på den tid, hvor han hele tiden står over for disse ting. Og det siger ret meget, at han overlever alle de år. For man kunne virkelig komme i problemer.

Ahlam: Det kan man helt sikkert.

Bjørn: Et af dem er The Mad Sultan.

Ahlam: Præcis. Som han undslipper.

Bjørn: På vej til Kina husker jeg, at han stopper op på Maldiverne. Hvad skal han dér?

Ahlam: Maldiverne var også en af de få gange, hvor han vælger at sætte sig i et skib. Men der ender han også med at arbejde som dommer, qadi. Men der føler han også, at dette også er et meget anderledes land, som også er blandet. Både arabisk og fra det indiske og så videre. Men han bliver der kort tid. Og det er jo ligesom også sådan nogle pitstops for ham, hvor han også lige får slappet af, får arbejdet lidt og tjent nogle penge for så at kunne komme videre derfra.

Bjørn: Så kommer han til Kina. Hvad ved vi om hans Kina-tid?

Ahlam: Kina turen gik jo ikke helt efter planen. The Mad Sultan havde jo ligesom sendt ham afsted som hans øverste diplomat med en masse rigdom og en stor karavane med folk.

Bjørn: Ved vi, hvor stort hans følge er, når han rejser? Oprindeligt havde han jo tænkt, at han skulle rejse alene, og nu bliver han sendt afsted som diplomat. Ved vi noget om, hvad det er for nogle mennesker, han har med sig?

Ahlam: Lige præcis med denne er der ikke et præcist tal, men der har været op mod 200 mennesker på nogle af disse karavaner, som jo også kan vokse undervejs. Så er der nogen, der støder til for beskyttelse eller andet. Så det er ret store følger, han er havnet i nogle gange. Men det, der sker på trods af denne meget store karavane, er, at de bliver røvet undervejs og mister alt.

Bjørn: Okay.

Ahlam: Og i virkeligheden bliver han også adskilt fra sin gruppe og er helt alene. Ifølge beretningerne bliver tøjet også stjålet, og han har én sko tilbage. Altså, det er fuldstændig på bunden i forhold til, hvor han startede. Men så, heldigvis, dukker der en mand op ud af det blå, som bærer ham ind et sted og bader ham. Og så får han tøj på og mad.

Og så finder han ud af - der er jo gået noget tid, siden han blev skilt fra sin gruppe, efter disse banditter ligesom brød ind - at de faktisk ikke er så langt væk. Så på en eller anden måde støder han til gruppen igen.

Bjørn: Of course.

Ahlam: Det er jo nogle af de fortællinger, hvor man tænker "Okay, det er ret vildt."

Bjørn: Han har ni liv.

Ahlam: Ja, præcis.

Bjørn: Men Kina, af andre årsager, går vist ikke helt, som han havde forventet. Han skal jo være diplomat i Kina.

Ahlam: Ja, han skal være diplomat i Kina, og han synes egentlig, at det er et ret smukt sted. Et smukt land og et nemt land at rejse i. Han føler sig sikker. Og det er ligesom nogle af de beretninger, man hører senere fra Marco Polo, om, at det var mega struktureret i forhold til andre lande at rejse i på dette tidspunkt. Men han føler sig ikke helt kulturelt tilpas. Og det med, at svinekød eller at hunde også bliver spist, er noget, som Ibn Battuta virkelig har svært ved at navigere i. På trods af at han jo er denne åbne, tolerante rejsende. Så han får også lige pludselig en længsel hjem.

Bjørn: Nu har han også været væk i 20 år. Savner han Marokko?

Ahlam: Ja, det begynder at komme. Og det er jo også noget med nogle drømme, faktisk. Han drømte om sin mor nogle gange. Og der besluttede han sig for, at han gerne ville vende hjemad og se sine venner og familie.

Bjørn: Ved vi noget om rejsen hjem?

Ahlam: Rejsen hjem bliver jo lidt udfordret. Du har pesten, som faktisk hærger i Europa, men også i Mellempøsten. Og han når faktisk at komme tilbage til Syrien, Aleppo, hvor han også har en søn. Mens han rejser rundt i Syrien, ser han de forfærdelige konsekvenser af pesten, som hærger. Alle byer er ramt, og i Damaskus meldes der om 2.000

døde om dagen. Alle muslimerne samles i den store moské om aftenen, hvor de tilbringer natten i bøn. Og efter morgenbønnen går de så barfodede ud, bærende Koranen i deres hænder. Jøderne slutter sig til denne bevægelse ud på vejen med deres hellige bøger: Toraen. Og så kommer de kristne også til med deres Bibel. Og de går så alle tre grupper, eller allesammen, ud på gaden og bønfaller Gud om at standse pesten. Dette gør selvfølgelig indtryk på Ibn Battuta. Ikke kun fordi der er en pest, men også at disse tre store religioner ligesom kunne forenes og gå sammen på denne måde.

Bjørn: Hvad siger det om ham? Altså, at han også ser det? Eller at han registrerer og opfatter det?

Ahlam: Det er jo også disse vidnesbyrd, der gør denne Rihla så utrolig. At han ligesom også er vidne til Den Sorte Død, men også hvordan mennesker ligesom finder sammen på tværs og på trods af forskelle. Det tror jeg har stor indflydelse på ham. Også senere hen, når han beskriver og taler om blandt andet jøderne og de kristne som hans brødre undervejs, og at han var blevet beskyttet af dem nogle steder. Og dette med ikke kun at tænke muslimer og den muslimske verden, han havde rejst i. Han havde også mødt de andre religioner og havde stor respekt for dem. Så det, tror jeg, også havde en stor betydning for hans forståelse som teolog og som islamisk lærd, hvordan andre religioner også kunne forenes.

Bjørn: Nu ved jeg godt, at vi springer mange år tilbage. Men der, hvor han rejste rundt i Tyrkiet eller Anatolien, kommer han faktisk så tæt på den kristne verden, at han for første gang hører... Jeg tror ikke, det var kirkeklokker, men i hvert fald det, man havde i stedet for kirkeklokker, der larmede. Og på den måde blev han igen påmindet om, at verden kan være anderledes. Og det er jo en ret stærk erfaring at få med, formentlig.

Ahlam: Men sønnen er død af pesten og også familien dér. Og der finder han faktisk også ud af, at hans far er død. Hvordan ved jeg faktisk ikke. Men ifølge beretninger er han i Syrien, mens han ligesom finder ud af dette. Og så vil han endnu mere bare gerne hjem.

Bjørn: Hans mor er alene.

Ahlam: Ja, lige præcis.

Bjørn: Han havde dette princip om, at han ikke ville rejse den samme vej to gange. Det er måske svært i virkeligheden. Han er jo så i hvert fald kommet tilbage, halvvejs. Og så kommer han tilbage til Marokko, men er ikke helt færdig med at rejse, så vidt jeg husker. Han kommer tilbage til Tanger.

Ahlam: Ja, han kommer tilbage til Tanger, og der finder han så også ud af, at hans mor er gået bort.

Bjørn: Det er i 1349.

Ahlam: Ja, det er mange år senere, og han er på det tidspunkt 45 år gammel. Han tog ligesom afsted, da han var 20-21 år. Han finder så ud af, at hans mor er død nu nogle måneder forinden. Og der bliver han selvfølgelig trist og begynder ligesom at reevaluere sit liv. Han tager til Marrakech, som på dette tidspunkt var hovedstaden i Marokko under de tidlige sultaner. Men der havde Den Sorte Død også været og efterladt Marrakech som en slags spøgelsesby. Den kendte Jemaa el-Fna-plads var tom, og medinaen var tom. Så han valgte igen at flytte nordpå til Fès. Det var også der, de fleste, der ligesom havde overlevet pesten var.

Bjørn: Er det det man kalder Den Blå By?

Ahlam: Nej, det er Chefchaouen, der er Den Blå By, men tæt på der. Det er så universitetsbyen. Og der vælger han at slå sig lidt ned. Men det, der så sker, er, at han pludselig hører om denne Mansa Musa; en vestafrikansk konge, som gerne ville møde ham.

Bjørn: Fordi han er blevet en berømtthed.

Ahlam: Fordi han er blevet en berømtthed, og han netop er vendt tilbage til Marokko.

Bjørn: Og hvordan finder en mand i Vestafrika ud af, at Ibn Battuta er kommet tilbage? Spørger jeg bare. Det er ikke sikkert, du ved det. Men der er en mand, der har hørt om ham.

Ahlam: Ja, for det interessante er, at Ibn Battuta havde hørt om Mansa Musa, da han var i Egypten. Og Mansa Musa var på dette tidspunkt kendt som den rigeste mand i verden og fra Mali-riket. To-tredjedele, tror jeg, af al verdens guld kom fra Mali på dette tidspunkt. Så Mansa Musa, altså kongen der, var den største. Og Ibn Battuta havde jo hørt om ham, da han havde været i Egypten: At Mansa Musa havde været forbi to år forinden med kameler, og hver kamel havde hundrede kilo guld og altså disse fantastiske rygter, myter - det ved vi ikke - om Mansa Musa. Så han blev jo lige pludselig meget nysgerrig og tænkte "Okay, inden jeg slår mig helt ned, så tager jeg lige en tur tværs over Sahara ned til Mansa Musa."

Bjørn: Ja, selvfølgelig. Wauw. Hvad ved vi om Sahara-krydsningen?

Ahlam: Det går egentlig meget fint i forhold til hans andre ruter, og han føler sig egentlig også hjemme i ørkenen, fortæller han tit. Men det, der sker, er at han forveksler Nigerfloden med Nilen - også i hans egne noter. Og han farer lidt vild på vej derved, men når frem til Timbuktu, som på dette tidspunkt ikke er blevet det store centrum endnu. Men det, der sker, er, at han faktisk bliver skuffet, da han ankommer til Maliriget. Og alt dette guld og denne storslåenhed, som han havde forestillet sig, var egentlig det, han mødte. Og det var selvfølgelig også fordi, at de jo passede på deres guld og ikke sådan kastede rundt med det, som han måske havde oplevet med Ibn Tughluq i Indien.

Bjørn: Så han blev ikke taget imod på samme måde.

Ahlam: Han blev netop ikke taget imod på samme måde.

Bjørn: Det er jo et mytisk sted, dette Timbuktu.

Ahlam: Ja, fantastisk. På vej tilbage krydser han Atlasbjergene. Det var om vinteren og skulle vise sig at være den sværeste rute, han overhovedet har krydset. Hvilket også er interessant, at det er i hans eget land, at han nærmest også er ved at dø på grund af vinteren og sneen og Atlasbjergene. Og han siger også på et tidspunkt "Jeg har været på mange ruter, men denne rute er den værste." Men han når endelig frem igen til Fès til sidst og slutter sin rejse af der, hvor sultanen så også befaler ham at skrive sin rejsebeskrivelsen ned. Og det er jo så det, der bliver til denne Rihla.

Bjørn: Og han skriver den ikke selv?

Ahlam: Nej, han skriver den ikke selv. På sultanens befaling fortæller han, at han skal genfortælle til sultanens yndlingspoet, som hedder Ibn Juzayy, som simpelthen skriver hans beskrivelser ned. Og det er det, som ender med at blive denne Rihla, som er en tusindsiders lang beskrivelse. Og også i virkeligheden førstehåndsberetninger fra blandt andet de eneste - har jeg læst mig til - øjenberetninger fra Maliriget og også beskrivelser af Pesten, blandt andet i Damaskus, og så videre. Så den har nogle beskrivelser og nogle fortællinger, som man ikke kan finde andre steder.

Bjørn: Jeg husker, at han kommer til Andalusien, altså den sydlige del af Spanien, som også på dette tidspunkt er islamisk. Hvornår er det? Er det inden Timbuktu-rejsen?

Ahlam: Ja, det er faktisk inden Timbuktu. Det er da han vender tilbage til Marokko og finder ud af, at hans mor er gået bort. På det tidspunkt er der disse kampe i Andalusien mellem maurerne og de kristne. Jeg kan ikke huske, om det er Alfonso eller... Men han tager dertil for også at skulle kæmpe, hvilket jo ikke er Ibn Battutas styrke. Men det bliver også ret kort, og så vender han tilbage igen til Marokko og tror, at han skal slå sig ned og være dommer eller lærer. Men han ender så med at tage den sidste tur der til Maliriget.

Bjørn: Og da han kommer tilbage og slår sig ned, ved vi så, hvad hans sidste dage går med?

Ahlam: Der er faktisk ikke så meget om, hvad der skete efter. Der er nogle skildringer om, at han endte i en provinsby til Fès som en slags jura-lærer-dommere af en art og i virkeligheden bare endte sine dage dér.

Bjørn: Hvorfor kender vi ham ikke i dag, Ahlam? Altså, Marco Polos utrolige rejser, 23 års rejse til Kina og hans berømte bog kender de fleste. Der er i hvert fald blevet, du ved, navnet på et spil og på tøjmærker og på bøger i alle mulige afskygninger. Hvorfor kender vi ikke Ibn Battuta bedre?

Ahlam: Der er flere årsager, tror jeg. Blandt andet det, at hans bog jo i flere århundreder var ukendt eller gemt væk. Den blev først rigtig genfundet i det nittende århundrede. Så selv i den islamiske verden talte man ikke om den længere.

Bjørn: Den bliver oversat ret sent, ikke?

Ahlam: Ja, den blev oversat, da den blev fundet eller genfundet i det nittende århundrede, til flere sprog: fransk og engelsk og så videre. Men så er det selvfølgelig også, tænker jeg, fordi det var en mand fra Marokko, fra Afrika. Det sagde man nok ikke på det tidspunkt, men fra Den Tredje Verden. Det var ikke en europæer som Marco Polo, som jeg tror kun var 50 år senere. Så jeg tror altså, det har noget at gøre med, at det ikke var fra den vestlige verden.

Bjørn: Fra den vestlige kulturkreds. Det kan du sikkert have ret i.

Ahlam: Men han har jo stadig i Nordafrika haft stor betydning. Og den dag i dag, hvis man flyver til Tanger, så lander man i Ibn Battuta Lufthavn. Og så er der jo også universiteter, der er opkaldt efter ham rundt omkring.

Bjørn: Ja, og din far læste historierne op for dig, da du var lille. Det er jo fantastisk. Ahlam, hans bog "Rejsen" kommer jo mange år efter, at han kommer hjem. Og han har jo rejst i mange år. Og bogen er skrevet af en anden end ham. Der må være nogle, der er kildekritiske over for indholdet i bogen. Ved vi noget om det?

Ahlam: Ja, der har også været kritikere af Ibn Battuta, som mener, at meget af det var fiktion. Battuta var afgjort ikke nogen historiker, og der har også været noget i forhold til kronologien af hans rejser. Men der har også været kilder, der ligesom har verificeret fra andre steder, blandt andet i Mellempøsten og andre rejsende der, hvor de ligesom har kunnet beskrive de samme ting. Så på den måde har der også været en slags verificering af hans kilder. Men hans rejseskildringer kan jo alligevel godt bruges som en slags øjenvidneskildring af en tid og af forhold midt i 1400-tallet, som man jo ikke rigtig havde på dette tidspunkt, i hvert fald på denne måde.

Bjørn: Og det har vi slet ikke fået talt om. Hvordan Europa var på dette tidspunkt, som befinder sig i middelalderen. Og en islamisk verden, som jo formentlig langt hen ad vejen er på en eller anden måde på et højere stadie end Europa.

Ahlam: Ja, for europæere var det jo en periode med en brydningstid, hvor man havde en begyndende renæssance i Norditalien, samtidig med at det meste af Europa befandt sig i middelalderen. Mens den islamiske verden havde denne islamiske guldalder, som den også er blevet kaldt, og befandt sig på dette kulturmæssige højdepunkt, hvor de også udviklede og dominerede i forhold til filosofi, matematik og videnskab. Og alle disse tænkere, der kom ud deraf, som Ibn Battuta også er en del af. Hvor man også har Avicenne, for eksempel, som også blev ret kendt i denne periode. Og det, som Battutas Rejse jo også er med til at dokumentere, er jo, at han i virkeligheden kunne rejse fra Østafrika, Tanzania, til Centralasien eller Spanien til Kina og alligevel mange steder kunne møde nogen, der kunne tale arabisk. Eller nogen, der var muslimer. Hvilket jo også viser, hvor udbredt islam var og hvor stor dominans islam på dette tidspunkt havde.

Bjørn: Vidste sultanen i Marokko det, da han beder om, at bogen bliver skrevet? Tror du, det er årsagen til, at den bliver skrevet?

Ahlam: Det er jo et rigtigt godt spørgsmål. Det tror jeg faktisk. At det netop også har været noget, man kunne trække på diplomatisk eller noget, man ligesom kunne bruge politisk.

Bjørn: Eller stoltheden ved at vi får en berømt helt hjem.

Ahlam: Præcis. Der kommer hjem, og som har nogle historier, man ikke har hørt før. Og det er jo noget, som min far, som sagt, også 700 år senere fortæller mig om, ikke? Så der er, tror jeg, også sådan en stolthed over, at en ung marokkansk mand kunne tage ud i verden på denne måde. Og jeg tror, det er noget med over 60 statsoverhoveder, som han har mødt. Alt fra konger til sultaner og kejsere. Og så også omkring over fyrrer moderne lande i dag, som han har krydset. Så det er jo virkelig også noget af en bedrift at komme hjem med på dette tidspunkt.

Bjørn: Da Marco Polo kommer hjem, er der ingen i Venedig, der tror på, hvad han har at fortælle. Ved vi, hvad de sagde, da han kom tilbage til Fès eller udkanten af Fès og Tanger.

Ahlam: Der er faktisk en beretning om, at da han kommer tilbage til Marokko første gang og finder ud af, at hans mor er død, der er han selvfølgelig trist, men han begynder også at fortælle til venner og familie om hans beretninger. Og de ryster sådan lidt på hovedet og tænker "Hvad snakker du om?" Så der er også sådan lidt, at det tror folk ikke helt på. Men lige pludselig begynder disse andre beretninger udefra ligesom at være med til at opbygge Ibn Battuta til denne heltestatus, han får på dette tidspunkt. Godt hjulpet til af at Mansa Musa i Maliriget jo også sender bud efter ham på en eller anden måde.

Bjørn: Ja, det må være noget af en cadeau.

Ahlam: Præcis.

Bjørn: Synes du, at der er et eller andet, vi kan lære af ham i dag?

Ahlam: Jeg syntes, at han havde rimelig mange gode citater. Jeg tror, jeg har et her, som egentlig er meget sigende: "Who lives sees, but who travels sees more." Altså "Den der lever, ser, men den, der rejste, ser mere." Og det synes jeg siger meget om denne udvidelse af horisonten, og at det med at møde andre kulturer og andre mennesker kan være med til at gøre en selv til et bedre menneske. Og Ibn Battutas egen udvikling undervejs: At han havde, for eksempel, én ide eller én fortolkning af islam, men lige pludselig blev mødt af en hel anden måde at anskue verden og Gud på. Og at han ligesom også tog det til sig. Og det samme gjorde han også på andre måder. Men han trak grænsen ved hundekød, alligevel.

Bjørn: Men det er bare så smukt, dette billede af, at han kommer til Mekka og tror, at hans rejse skal slutte dér. Og så er det måske faktisk først dér, den rigtig starter. Rejsen transformerede ham på vej derhen, men det var der, det gik op for ham "Jeg skal ud at se denne verden." Med de ord: Tusind tak for, at du var i studiet i dag, Ahlam.

Ahlam: Tusind tak for at jeg måtte være med.

Bjørn: Den Yderste Grænse er produceret af Juhl og Brunse for Vores Tid og 24Syv med Lucas Francis Claver som slædehundekusk på lyden. En særlig tak til NKA, Grønlands Nationalmuseum og Arkiv, og KNR. Du kan finde serien og andre spændende historiske podcast ved at søge på Vores Tid i din podcast-app.